

UMĚLECKOHISTORICKÉ POSOUZENÍ

ANTONÍN PROCHÁZKA (1882-1945)

NA PODZIM

olej, tempera, plátno, 40 x 40 cm, 1942, signováno vlevo dole monogramem „AP“; vzadu autorsky signatura, název, datace

Provenience: prvorepubliková sbírka nadporučíka Vykopala, velitele výcvikové školy, Brno - Královo Pole (přiložena dopisnice, datovaná 17. XII. 1942, v níž malíř sděluje sběrateli, že obraz je již suchý)

Obraz „Na podzim“ představuje autentické, hluboce optimisticky laděné, krásné komornější dílo Antonína Procházky, jednoho z neoriginálnějších představitelů malířské avantgardy střední Evropy. Hned na začátku své umělecké dráhy se zařadil mezi zakladatele českého moderního umění a v společenství mladých se hrál iniciativní a nezastupitelnou úlohu. Po raném období exaltace výrazových prostředků dospěl ke kubismu, který mu umožnil rozvinout osobní dispozice: jiskřivý intelekt, cit pro hmotu a barvu, stejně jako hravost. Důslednost, s níž Procházka na nové stylové podněty reagoval, ho dovedla až k vytvoření jedné z nejosobitějších variant kubismu, a to v celosvětovém kontextu. Nicméně v momentě, kdy se mu zdálo, že všechny možnosti kubistické morfologie již vyčerpal, neváhal se odvážně pustit do jiných stylových řešení, adekvátních změněnému času. Po období výtvarného primitivismu s rezidui kubistických prvků dospěl k idylicky laděnému neoklasicismu, který mu nejlépe umožnil čelit historické nepřízni doby.

Antonín Procházka vstoupil do výtvarného života na samém počátku dvacátého století. Po maturitě na kroměřížském gymnáziu se stává nejprve žákem Uměleckoprůmyslové školy v Praze, od roku 1904 studuje na Akademii výtvarných umění (prof. Bukovac, Schwaiger). Nekonvenčnímu duchu mladého malíře však tradiční nazírání pedagogů nevyhovuje, a tak se spolu s Emilem Fillou vydává na proslulé putování evropskými městy za starým a novým uměním. V letech 1907 a 1908 se stává účastníkem obou výstav skupiny Osma, o tři roky později členem Skupiny výtvarných umělců. Přestože se již tehdy řadil k předním představitelům mo-

derní české kultury, musel se z existenčních důvodů delší dobu věnovat pedagogické činnosti. Od roku 1910 působil v Ostravě, v letech 1921-1924 v Novém Městě na Moravě. Od roku 1924 se jeho trvalým domovem stalo Brno.

Po období výtvarné dramatizace, ovlivněné příklady Edvarda Muncha, Vincenta van Gogha, Honoré Daumiera ad., vstupuje autor na pole kubismu, výtvarného směru, o kterém dnes není pochyb, že je nejdůležitějším momentem novodobých dějin výtvarného umění. Již Emil Filla si ve svých zápiscích uvědomoval, že kubismus je „metoda nového vnímání světa a nový poměr subjektu a objektu“. Emil Filla a Antonín Procházka byli prvními českými umělci, kteří usilovali o ryze výtvarnou formu založenou na pevných zásadách kubistické konstrukce obrazové plochy. Právě v těchto dvou zakladatelských osobnostech pak kubistická koncepce našla své hlavní pokračovatele i v průběhu dvacátých let. Jejich nová díla však nemohla popřít ozvuky převratné doby. Vyzařuje z nich životní pocit značně odlišný od období, kdy se teprve odhodlávali vstoupit do výtvarných oblastí na domácí půdě neprozkoumaných.

Díla vzniklá v období Procházkovy pobytu v Novém Městě na Moravě (1921-1924), kde působil jako profesor kreslení na tamní reálce, završují celý jeho předchozí kubistický vývoj. Jsou vzácně kvalitativně vyrovnaná a oproštěná od těch stránek kubismu, které potlačovaly jeho přirozené malířské sklony. Sám Vincenc Kramář období z první poloviny 20. let vysoce cenil: „Procházka shrnuje tu výsledky své dosavadní práce a vytváří díla vzácné komplexnosti, v nichž krajně vystupňovaná látkovost zápolí v mocném

napětí s duchovní prostorovou konstrukcí.“ Ruku v ruce se stupňováním smyslovosti nabývá v jeho tvorbě nový význam figurální námět.

Kolem poloviny dvacátých let opouští Procházka postupně zeslabující kubistické tendence a nalézá kouzelnou polohu klasicizujícího civilismu, absorbující dobově aktuální poetiku naivizujících inspirací. Do centra jeho pozornosti se dostávají témata ze světa každodennosti „zlatých“ dvacátých let, čerpající z okouzlení dobovým módním stylem, světem mladých lidí žijících láskou, sportem, štěstím a nadějami.

Procházkovo tvůrčí soustředění se na lidskou postavu začalo být doprovázeno etickými konotacemi jeho malby. Současně se obrací ke klasickým hodnotám antického středomoří a orientu. Navázání na tyto arkadické tradice ho ve třicátých letech dovedlo k hledání nadčasového ideálu, objektivní krásy, kterou nachází v mandlových očích typizovaných dívčích obličejů a v čisté obrysové linii kresby.

Předložený obraz „Na podzim“ je kvalitní, zdařilou prací Antonína Procházky ze závěrečného období, kdy autor vytvářel svá vidění šťastného života, přesně odpovídající nitru meditativně orientovaného humanisty. Jestliže od roku 1937 realizoval pozoruhodný soubor monumentálních pláten („Prométheus přinášející oheň“ pro aulu Právnické fakulty MU v Brně, 1938; „Zlatý věk“, dnes NG v Praze, 1937; ad.), kdy doslova poměřoval své síly s renesančními a barokními velikány, rád si pak opět „vychutnal“ kouzlo komornějších formátů. To je právě případ posuzovaného

díla, v němž Antonín Procházka zachytil svůj tehdy oblíbený motiv jedné ze čtyř ročních dob, konkrétně podzimu, který ho pro své symbolické významy bohaté úrody a plodnosti malířsky přitahoval nesporně nejvíc.

Autor zde ztvárnil skupinu dvou dívek a mladého muže se sklízí žlutočervených jablek ve chvíli odpočinku a radostného rozpoložení. Je fascinující, jak působivým způsobem dokázal vytvořit obraz světa rajské blaženosti. Jedinečným způsobem se zde zrcadlí jeho obdiv k hodnotám klasického umění, k anticko-renesanční tradici. Všechnu půvab vložil do postav graciálních dívek, z nichž jedna koketně pohlíží na diváka, zatímco druhá si od svého nápadníka bere sladké ovoce. Z těchto bohyň - múz promlouvá neobyčejná citová jemnost a ušlechtilost Procházkovy výtvarného projevu.

Předložený obraz „Na podzim“ Antonína Procházky je dílem, v němž plně a skvostně přichází ke slovu ústřední myšlenka autorovy klasicistní fáze, idea harmonie, štěstí, vitality, vroucí lidskosti, víra v harmonický soulad univerza.

Rea Michalová

PhDr. Rea Michalová, Ph.D.

Historička umění a kurátorka

PhDr. Rea Michalová, Ph.D.
Historik umění, kurátor

Soudní znalec se specializacemi:
Posuzování pravosti uměleckých děl 20. a 21. st.
Ceny a odhady výtvarného umění
Křesťanova 13, 110 00 Praha 1 • www.michalcollection.com

PhDr. Rea Michalová, Ph.D.
Historik umění, kurátor

Soudní znalec se specializací:
Posuzování pravosti uměleckých děl 20. a 21. století
Ceny a odhady výtvarného umění
Husova 13, 110 00 Praha 1 • www.michalscollection.cz

GALERIE ART PRAHA

A. Procházka

Brno Jundrov

dohoubotická

24

POSTKARTE
DOPISNICE

Pau
načporeček
Vykopal
veditel výcvik. školy
Kraľovo Pole
Fyz. katedra

GALERIE

Vážený pane nadporučíku,
obrázek je již suchý!

Děkujeme za odpověď

Ant. Procházka

v. Brně, 17. XII. 1942

GALERIE AR

PRÁHA